

DE HAVIK

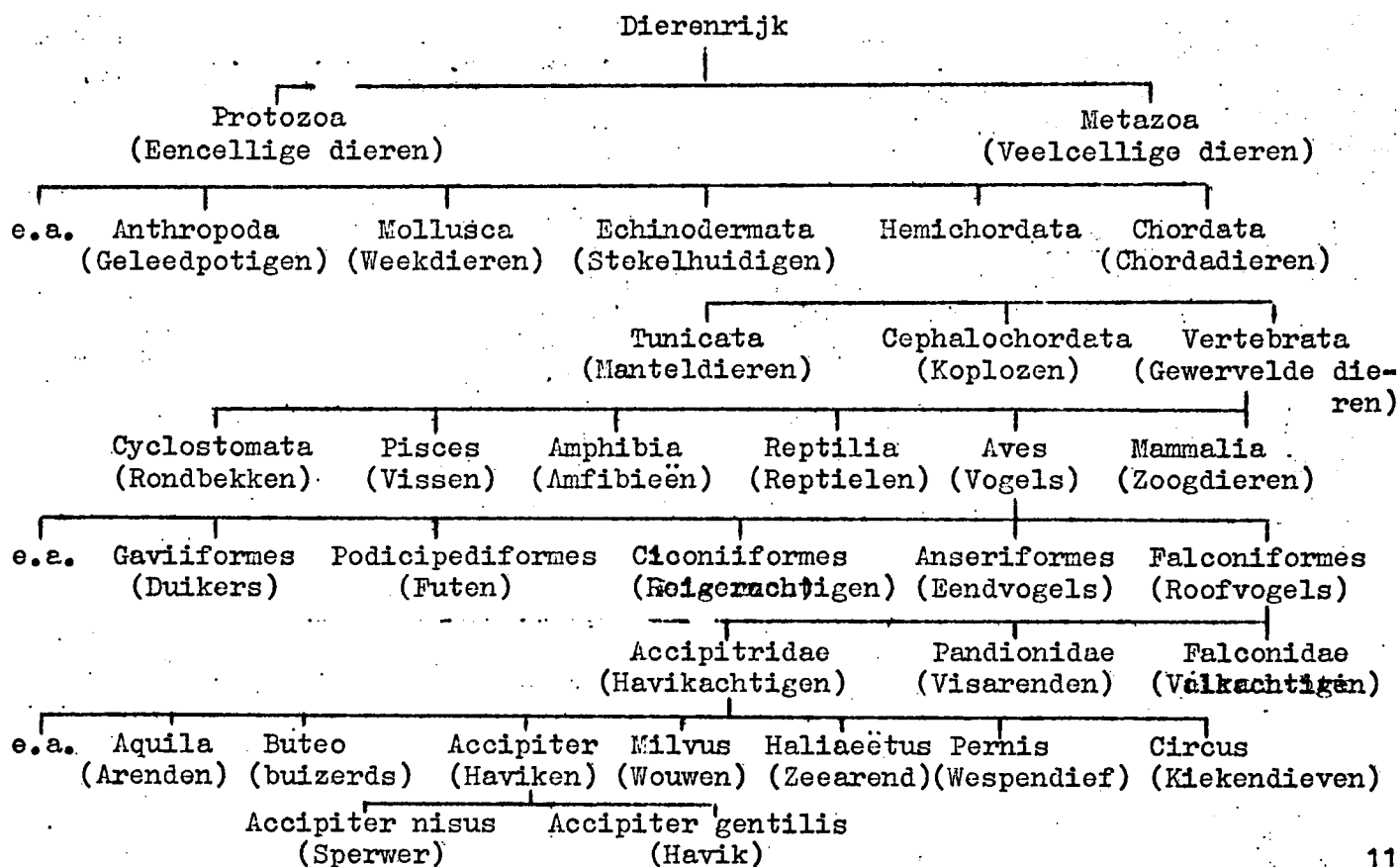
Roofvogels hebben lange tijd in een kwade reuk gestaan bij de mens. Zij roofden immers alles, ja, zelfs kinderen. Welke roofvogel er in vroeger tijden het slechtst afkwam, is moeilijk te zeggen, maar het is wel zeker dat ook de Havik een redelijke kans maakte op het predikaat van de slechtste. De Havik is het voor kort nog vervolgd, omdat hij de ergste concurrent is voor jagers en jachtopzieners. Gelukkig is dat nu anders; niet dat de concurrentie, als je dat althans zo mag noemen, is verdwenen, maar de tegenwoordige jager heeft wel degelijk respect voor de Havik, en zal hem niet gaarne missen. Misschien dat er ook nu nog "jagers" zijn, die Haviken uit eigen belang doden, maar dezen mag men beslist niet representatief stellen voor de jacht in ons land.

De Havik, zo ziet hij er uit.

De Havik meet ongeveer 60 cm. Het vrouwtje is, zoals bij de meeste roofvogels, groter dan het mannetje. Op de bovenzijde zijn Haviken bruin en de onderzijde is wit, dicht bezet met donkerbruine dwarsstrepen. De lange staart is van boven gebandeerd. De vleugels zijn kort. Boven het oranje-gele oog, dat bijzonder sterk is, loopt een lichte wenkbrauwstreep. Poten en washuid zijn geel. Beide geslachten zijn gelijk. Haviken lijken erg veel op vrouwelijke Sperwers en zijn daaraan ook nauw verwant. Ze zijn echter aanzienlijk groter dan Sperwers.

De Havik en zijn plaats in het systeem.

Alle dieren zijn ondergebracht in een systeem, dat men de classificatie van het dierenrijk zou kunnen noemen. De Havik behoort tot het geslacht Accipiter. Dit geslacht omvat de Haviken en de Sperwers. Het geslacht Accipiter ressorteert onder de familie der Accipitridae, waartoe o.a. ook Kiekendieven en Buizerds behoren. De familie der Accipitridae behoort tot de orde der Falconiformes, welke orde behoort tot de klasse der Aves. Deze klasse ressorteert onder de onderstam der Vertebrata, de stam der Chordata en het onderrijk der Metazoa.

De Havik als broedvogel in Nederland.

Haviken zijn in Nederland waarschijnlijk nooit talrijk geweest. Vroeger was ons land voornamelijk moerasgebied. Na de ijstijden zijn er hogere stuwwallen ontstaan, waarop zich veel later naalddhout en heide vestigden. In het oude, moerasige Nederland zullen ongetwijfeld veel roofvogels hebben geleefd, zoals Kieken-dieven, enz., maar voor Haviken was er geen geschikte biotoop aanwezig. Die kwam pas veel later. Een Havik preferreert een bosachtig gebied met veel naalddhout en enkele open plekken. Thans komt de Havik als broedvogel voor op de Veluwe en op de Utrechtse Heuvelrug. Er zijn echter in ons land maar zo weinig Haviken, dat de broedplaatsen zoveel mogelijk geheim worden gehouden. En terecht, want de Havik is een kwetsbare soort. De aantallen komen zelden boven de twintig paren, en bovendien mislukt er altijd wel een deel van de broedsels. In de winter gaan de Haviken zwerven en dan kan men ze o.a. ook zo nu en dan in het Gooi aantreffen. Veel zal men ze echter niet te zien krijgen, want ze zijn erg schuw en gaan er bij de minste verontrusting al vandoor. Trekken doen de Haviken vrijwel niet, het zijn echte standvogels.

De Havik en zijn gezin.

In het nest, bij roofvogels spreekt men van een horst, broedt het wijfje drie of vier witte tot vaalblauwe eieren uit.

De jongen worden na ongeveer 37 dagen geboren. De donsjongen zijn wit, de wat oudere juveniele vogels zijn bruin, met op de licht bruine onderzijde vlekken (geen duidelijke dwarsstrepen, zoals bij de oude vogels). Tijdens het broeden zorgt het mannetje ervoor, dat zijn egga te eten krijgt en ook als de jongen zijn geboren is het het mannetje dat op jacht gaat. Hij overhandigt het voedsel dan aan het wijfje, dat op haar beurt de jongen voert. Het wijfje brengt zelden zelf voer naar het nest. Het territorium van de Havik is enorm groot en kan wel een gebied bestrijken met een straal van ongeveer tien km rond het nest. Dat nest bevindt zich meestal in een boom, maar

er zijn ook gevallen bekend waarbij het op de grond werd aangetroffen.

De Havik op jacht.

Een Havik op jacht is een ware luchtpiraat. In een onstuimige vlucht gaat hij feilloos tussen de bomen door. De prooidieren van de Havik zijn o.a. Konijnen, Eekhoorns, Vossen, Eenden, Eksters, Fazanten, Korhoenders, enz.. De prooi wordt met de klauwen gedood. De Havik jaagt vanuit een zittende positie. Zittend op een tak tuurt hij de velden af. Als hij een prooidier ontdekt achtervolgt hij die, dikwijls laag boven de grond. Is de prooi binnen zijn bereik, dan "slaat" hij deze. Dikwijls gelukt het een Konijn om de Havik voor te blijven en net op tijd het hol te bereiken.

De Havik en de wet.

De Havik komt zowel in de Vogelwet 1936 voor als in de Jachtwet. Bij de Vogelwet 1936 geniet hij volledige bescherming. De reden dat hij in de Jachtwet voorkomt is dat de Havik, tezamen met de Slechtvalk, een ~~zgn.~~ jachtvogel is, d.w.z. een vogel, die men mag gebruiken als middel om mee te jagen. Deze vorm van jacht noemt men valkenjacht of valkerij.

De Havik en de valkerij.

De valkenjacht of valkerij is al een oude jachtmethode. Namen als Valkenburg en de Valkenhof (residentie van Karel de Grote) hebben bijvoorbeeld hierop betrekking. Floris V werd tijdens een valkenjacht bij de Egelshoek in 1296 door de edelen gevangen genomen. Er bestond een strenge hiërarchie. Vorsten en adellijke personen gebruiken Giervalken en Slechtvalken, kleine landeigenaren en priesters gebruikten Sperwers en Haviken en de gewone burgers gebruikten Torenvalken. Tegenwoordig worden de jachtvogels niet meer in Nederland gevangen. Ze worden thans geïmporteerd, voornamelijk uit oost-Europese landen. Dit gebeurt overigens maar zelden, want er zijn niet veel valkeniers meer in Nederland. Ook wordt er gevlogen met asylvogels. Gewonde of verzwakte roofvogels worden door de valkenier weer "opgeleid" om straks weer te worden teruggegeven aan de na-

tuur. Om met een roofvogel te kunnen vliegen is het noodzakelijk dat het dier tam wordt, zeegmaken noemt de valkenier dat. Het is belangrijk dat de vogel zich bij zijn eigenaar op zijn gemak voelt. Dit zeegmaken vergt heel wat van de valkenier, die daar vaak zijn nachtrust voor moet opofferen. Dan moet de vogel leren om telkens weer op de hand te komen. Eerst aan een lange riem, de langveter, daarna los. Het moment, waarop de vogel voor het eerst wordt losgelaten, is voor de valkenier heel spannend. De vogel kan er immers vandoor gaan en dan is alle moeite voor niets geweest. Als de vogel wegvliegt bij zijn eerste vrije vlucht of tijdens een jachtpartij, dan gaat er wel wat door de valkenier heen, maar een goed valkenier zal het kunnen aanvaarden. Tijdens de jacht vliegt een Slechtvalk vrij rond overeenkomstig zijn natuurlijke jachtmethode, maar de Havik blijft op de hand, totdat de hond een stuk wild op doet. Dan komt het moment dat de Havik wordt losgelaten. Als de Havik zijn werk heeft gedaan gaat hij weer op de hand. De valkerij is wellicht een van de duurste jachtmethode, maar bij de echte valkenier wordt daar niet over gesproken en staat de liefde tegenover zijn jachtvogel voorop.

De Havik en de bestrijdingsmiddelen.

Vooral de dieren, die aan het einde van een voedselketen staan, ondervinden veel

schade van de bestrijdingsmiddelen. Ook de Havik staat aan het eind van een voedselketen. Niet of moeilijk afbreekbare stoffen, zoals de gechlloreerde koolwaterstoffen, hopen zich op in het vetweefsel van deze dieren. In tijden van voedselschaarste gaat een dier zijn vetreserves aanspreken en dan begint de schadelijke werking van die giften. Het wordt dan meestal zijn dood. Een ander zeer schadelijk effect van de landbouwgiften is, dat deze of de eieren steriel maken of de eierschaal zo zwak, dat die vaak breekt. De invloed van de bestrijdingsmiddelen is waarschijnlijk wel de belangrijkste oorzaak van de achteruitgang van de roofvogelstand in ons land. Het is te hopen, dat er aan deze toestanden spoedig een einde komt, zodat de roofvogels hierdoor niet meer zullen worden bedreigd.

E.P.Klomp.

literatuur:

Commissie voor de Nederlandse Avifauna:
"De Avifauna van Nederland",

Dr.D.Hillenius en anderen: "Spectrum
Dierenencyclopedie",

J.H.van Dam: "Jagen",

"De Nederlandse Jager",

Met dank aan de tekenaar/valkenier H.J.
Slijper, die mij enige gegevens over de
valkerij verstrekte.